

ZWARTE PRIJZEN

en in de andere buurt betalen moest.¹ Wat het Centraal Bureau voor de Statistiek terzake aan gegevens ontving,² vindt men in de *Economische en sociale kroniek der oorlogsjaren 1940-1945* afgedrukt³, maar die cijfers hebben slechts betrekking op de grote steden van westelijk Nederland. Voor een aantal artikelen zijn daar naast elkaar geplaatst de officiële prijzen in '44 en de 'globale' zwarte prijzen in '42, respectievelijk '43. Van de artikelen die wij zullen noemen, waren de officiële prijzen in '42 en '43 nagenoeg gelijk aan die in '44 - de basis voor een vergelijking is dus aanwezig. Welnu, uit de cijfers blijkt dat van twaalf artikelen (aardappelen, brood, boter, rundvet, kaas, melk, rundvlees, suiker, eieren, bruine bonen, tarwebloem en haveremout) de zwarte-markt-prijs in '42 gemiddeld negenmaal de officiële prijs was en in '43 vijftienmaal. Men mag gevoeglijk aannemen dat de 'zwarte-markt-coëfficiënt' in '40 en '41 beneden de 9 lag en in '44, vóór de hongerwinter, boven de 15, vermoedelijk al boven de 20.⁴ De gegevens van het CBS vertonen overigens merkwaardige verschillen die kennelijk samenhangen met de mate waarin een artikel gezocht was. Relatief 'goedkoop', d.w.z. met een coëfficiënt van 5 of minder, waren in '42 aardappelen, brood, kaas, melk, rundvlees en bruine bonen; relatief 'duur', d.w.z. met een coëfficiënt boven de 9: boter, rundvet, tarwebloem en haveremout. In '43 waren relatief 'goedkoop', d.w.z. met een coëfficiënt van 8 of minder: aardappelen, brood, kaas, melk en bruine bonen (het rundvlees was dus uit de 'goedkope' groep verdwenen); relatief 'duur', d.w.z. met een coëfficiënt boven de 15: boter, rundvet, suiker, tarwebloem en haveremout. Zowel in '42 als in '43 had gesmolten rundvet de hoogste coëfficiënt: 25, resp. 35, en haveremout de op een na hoogste: 22, resp. 25. Aardappelen waren het enige artikel waarvan de zwarte-markt-prijs in '43 gelijk was aan die in '42: in beide gevallen 40 cent per kilo, tegen een officiële prijs van een dubbeltje. Men kan daaruit afleiden dat er naar verhouding weinig behoefte was aan 'zwarte' aardappelen, hetgeen, gegeven de grootte van de aardappelrantsoenen (voor 'normale verbruikers' in '42 bijna vier, in

¹ Zo waren in Rotterdam-noord de zwarte-markt-prijzen hoger dan in Rotterdam-zuid: in zuid werd naar verhouding meer 'zwart' aangevoerd dan in noord en de overgang over de Maasbruggen was riskant. ² Deze werden door dr. J. H. van Stuijvenberg en drs. C. van den Berg bewerkt; zij waren verzameld door de dienst van de gemachtigde voor de prijzen. ³ Op pag. 266. ⁴ Een 'momentopname' van het CBS, die de zwarte-marktprijzen van tien van de twaalf genoemde artikelen (brood en melk ontbraken) in april '44 vergelijkt met die in april '43, toont aan dat die tien artikelen gemiddeld 44% duurder waren geworden ('Economisch-statistisch kwartaalbericht', I, 1 p. 24-25). De 'zwarte-markt-coëfficiënt' lag in de zomer van '44 vermoedelijk dus al boven de 20.